

У спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.177
Львівського національного університету
імені Івана Франка
м. Львів, вул. Університетська, 1

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Петра Павловича Поврозника**
«Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Актуальність теми дисертації. Необхідність адаптації бізнесу до складних і непередбачуваних умов та глобальних викликів в Україні була суттєво ускладнена початком повномасштабної війни, яка вплинула на економічну кон'юнктуру, ділову активність, створюючи нестабільність на ринках, руйнуючи інфраструктуру, порушуючи ланцюги постачання і змушуючи підприємства швидко змінювати стратегії розвитку. У таких умовах інноваційний підхід до ведення бізнесу стає критично важливим для забезпечення виживання та розвитку по-суті будь-якої бізнес-структури.

Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів важливий з огляду на необхідність пошуку нових можливостей і рішень для підтримки економічного зростання країни, досягнення цілей сталого розвитку, що було задекларовано в Україні як пріоритет. Водночас війна та інші глобальні загрози стимулюють підприємців до пошуку нових ринків, впровадження сучасних технологій та розробки інноваційних продуктів і послуг, які можуть відповідати новим потребам суспільства. Крім того, інновації сприятимуть відновленню економіки після війни, підвищуючи конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу на міжнародній арені. Таким чином, дослідження інноваційного розвитку підприємництва в контексті глобальних викликів має значний науковий і практичний інтерес, адже покликане дати змогу виявити ефективні стратегії та механізми адаптації бізнесу до нових реалій. З огляду на зазначене, тема дисертації

П.П. Поврозника «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів» є актуальною та відповідає сучасним потребам вітчизняної науки і практики у таких дослідженнях.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, напрямами і тематикою наукових досліджень закладів вищої освіти. Кваліфікаційна робота виконана П.П. Поврозником відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме за темою кафедри економіки підприємства «Пріоритетний розвиток підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в умовах формування інформаційного суспільства» (номер держреєстрації 0122U200514). У межах цієї тематики дисертантом проведено дослідження теоретико-методичних та інституційних основ і запропоновано концепцію стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в Україні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями П.П. Поврозника дає змогу відзначити достатній рівень обґрунтованості її наукових положень, висновків та сформульованих рекомендацій. Мета дослідження, яка полягає в поглибленні теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів, в межах поставлених завдань досягнута. Визначені об'єкт, предмет і завдання повністю корелюють з метою роботи та відповідають її змісту і структурі.

Аналіз змісту рецензованої дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані в ній висновки та основні положення є науково обґрунтованими, що підтверджується вдалим застосуванням диверсифікованого спектру загальнонаукових і спеціальних методів, які забезпечили ґрунтовність, об'єктивність і достовірність викладених положень і зроблених висновків. Здобувачем кваліфіковано використано такі методи наукових досліджень як кластерного аналізу, статистичні методи, методи економіко-математичного моделювання, зокрема множинних регресійних моделей та інтегрального оцінювання.

У процесі дослідження здобувач опрацював широку інформаційно-статистичну базу: законодавчі та нормативні акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України, періодичні видання та довідкову літературу, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців, офіційні ресурси мережі Інтернет, при цьому також адаптуючи власні аналітичні розрахунки.

Дисертаційна робота включає три розділи, має класичну структуру, а логіка викладу основних положень та структуризація дослідження дає змогу простежити хід думок автора, супроводжується схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела. Водночас зроблені висновки відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і винесених на захист наукових положень та практичних рекомендацій. Також достовірність отриманих у дисертації результатів підтверджується публікаціями у фахових наукових виданнях, оприлюдненням на 8 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Зміст проведеного дослідження відповідає темі, поставленій меті та засвідчує його завершеність у межах поставлених завдань. Ознайомлення зі змістом роботи дає підстави для висновку про чіткість і збалансованість її структури, широку інформаційну базу, логічну послідовність викладення матеріалу, що сприяє всебічності і комплексності у аналізі порушених проблем.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Ретельне вивчення змісту дисертації, поданої на рецензування, дозволяє стверджувати, що в роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, що характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок П.П. Поврозника у поглиблення теорії та практики в частині формування підходів до стимулювання інноваційного розвитку бізнесу в Україні, враховуючи сучасний контекст і рівень глобальності викликів і загроз для держави і підприємництва. При цьому серед найбільш значущих наукових результатів дослідження, які містять елементи наукової новизни, вважаємо доцільним виокремити:

– запропоноване науково-аналітичне обґрунтування необхідності формування регіональних інноваційних екосистем (як складових національної

інноваційної екосистеми) на основі проблемно-перспективної матриці розвитку інноваційного підприємництва на прикладі Львівської області, науково-прикладна цінність якого в концептуалізації інституційного забезпечення інноваційної екосистеми (с. 140-159);

– науково-теоретичні підходи до інституційної модернізації системи регулювання та стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в частині обґрунтування її впливу на національну інноваційну екосистему та виділення формальних і неформальних інститутів, враховуючи синергетичний ефект від їх взаємодії (с. 74-99 підрозділу 1.3). Ці підходи ґрунтуються на концептуально-теоретичному базисі дослідження, яке охоплює положення теорій управління, державного регулювання, інноваційного розвитку, інституціоналізму, концепції екосистем, цифрової економіки та дає змогу обґрунтувати необхідність комплексного застосування інструментів прямого і непрямого впливу на інноваційну активність бізнес-структур;

– розвинені підходи до моделювання параметрів інноваційного розвитку підприємств на основі застосування кореляційно-регресійного аналізу, за результатами якого виявлено ключові його чинники, що дало змогу на основі проведеного аналізу побудувати багатофакторну регресійну модель, яка підтверджує тісний взаємозв'язок між цими чинниками та обсягами виробничої діяльності підприємств України (с. 165-178);

– удосконалений дисертантом науково-методичний інструментарій проведення аналізу інноваційного розвитку підприємств, який на відміну від уже існуючих підходів, передбачає побудову інтегрального показника, що містить низку складових (ділова активність підприємств; частка капітальних інвестицій у фінансових ресурсах підприємств; відношення розмірів наданих нових кредитів вітчизняними банками недепозитним корпораціям до середньої величини капіталу підприємств; рівень податкового навантаження). Такий інтегральний показник дасть змогу проводити комплексний аналіз результативності діяльності сектору суб'єктів господарювання з метою формування ефективної економічної політики на рівні держави, регіонів та територіальних громад (підрозділ 3.1, с. 179-185).

Значний науково-прикладний інтерес становлять й інші положення, які задекларовані як такі, що містять наукову новизну, з огляду на нову авторську

візію досліджуваної проблематики у безпрецедентних реаліях війни і потреби поствоєнного відновлення для української економіки і суспільства.

Науково-теоретичне і практичне значення отриманих результатів. Теоретична і практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані науково-методичні підходи, висновки та рекомендації удосконалюють обґрунтовану наукову основу для адаптації механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні з урахуванням сучасних змін бізнес-середовища та існуючих загроз і викликів. Вони можуть бути використані державними інституціями різних рівнів, а також реальним бізнесом, передусім інноваційно орієнтованим.

Сформульовані в роботі науково-практичні рекомендації є обґрунтованими та такими, що мають достатню прикладну цінність. Це підтверджується відповідними документами про впровадження, зокрема: пропозиції щодо удосконалення механізмів підтримки інноваційних проєктів і стартап-підприємництва в контексті формування регіональної інноваційної екосистеми у Львівській області знайшли відображення в діяльності Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/133 від 28.02.2024 р.); запропонований автором підхід до оптимізації співпраці освіти, науки і бізнесу дав змогу менеджменту ТОВ “ДВ ВЕЙСТ-ГРУП” переглянути власну політику співробітництва із освітньо-науковим середовищем (довідка № 7 від 25.01.2024 р.); пропозиції щодо впровадження підходів імпаکت-інвестування, розвитку соціально- та екологічно відповідального бізнесу дозволили ТОВ “ДВ-ЕКОСВІТ” удосконалити стратегію діяльності на основі розширення екологічних інновацій (довідка № 15 від 12.12.2023 р.).

Результати дисертаційної роботи мають науково-методичну цінність для закладів вищої освіти, зокрема для розробки освітніх програм економічного профілю та підготовки за ними фахівців. Про це свідчить впровадження результатів роботи в освітній процес на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 441-Н від 14.02.2024 р.).

Повнота опублікування основних наукових положень, сформульованих у дисертації. Наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, серед яких: у наукових фахових виданнях України – 7 статей, а

також 8 – публікації за результатами участі в міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць, опублікованих автором особисто – 3,15 друк. арк. Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають чинним вимогам МОН України. Якість, кількість та обсяг друкованих праць дають авторові право на публічний захист роботи.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація Поврозника Петра Павловича «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів» відповідає принципам академічної доброчесності. Академічний плагіат, фабрикації чи фальсифікації відсутні в дисертації та наукових працях, які розкривають її зміст та відображають основні результати. Рівень самостійності проведеного дослідження є достатнім та підтверджується відсутністю ознак плагіату. Використання положень, праць та думок інших авторів мають відповідні коректні посилання на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень. Враховуючи те, що ознак академічного плагіату не виявлено, можна зробити висновок про дотримання здобувачем академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи теоретичне, науково-методичне та прикладне значення проведеного П.П. Поврозником дослідження необхідно вказати на окремі зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. У підрозділі 1.1 на рис. 1.2 “Концепція національної інноваційної екосистеми: структурне зонування та ключові суб’єкти (актори)” здобувачем виділено чотири основні зони (генерації ідей та рішень, інкубаційна, апробації, а також зона підтримки інноваційних підприємств (стартапів)) (с. 47). Така позиція є дискусійною та потребує уточнення, оскільки, як свідчить світовий досвід, у різних галузях стартапи можуть започатковуватись та розвиватись у різний спосіб.

2. На с. 95-97 підрозділу 1.3 роботи дисертант стверджує, що неформальні інститути відіграють важливу роль у стимулюванні інновацій, підтримці підприємництва та створенні сприятливого середовища для розвитку

новаторських ідей і технологій, а також наводить авторську позицію щодо групування і безпосередньо перелік таких неформальних інститутів (спільноти та мережі інноваторів; менторство; звичаї ведення бізнесу та етичні норми; спільні простори та хаби; інноваційна культура та мислення; цифрові платформи; стартап-культура). Погоджуючись загалом із логікою і пропонованою структурою такої класифікації необхідно зазначити, що у дисертаційній роботі доцільно було би детальніше конкретизувати роль і механізми впливу на інноваційну активність виділених неформальних інститутів, зокрема в умовах війни та зважаючи на необхідність розвитку молодіжного підприємництва для відновлення країни.

Втім зазначені зауваження та дискусійні положення суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукової та практичної цінності представленої до захисту дисертаційної роботи, оскільки можуть слугувати предметом для подальших наукових пошуків автора в цьому напрямі.

Загальна оцінка дисертації. Дисертаційна робота Поврозника Петра Павловича «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів» виконана на актуальну тему та за змістом і структурою є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій розв'язано важливе наукове завдання, яке полягає в поглибленні теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів.

Дисертація виконана на високому науковому рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Сформульовані у роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та належно обґрунтованими. Мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Опубліковані наукові праці повною мірою відображають головні результати дослідження, його наукову новизну, практичну значущість і особистий внесок автора в економічну науку.

Відтак, в цілому за науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, прикладним значенням одержаних результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу робота повністю відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами від 31.05.2019 року № 759), та

п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її автор – Поврозник Петро Павлович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Рецензент:

професор кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доктор економічних наук, професор

Назар ДЕМЧИШАК